

Türkmenistanyň
Daşky gurşawy goramak
ministriniň 2025-nji ýylyň 11-nji
oktyabryndaky 242-Ö belgili
buýrugy bilen tassyklandy

Döwlet biosfera goraghanalary hakynda birkysmy düzgünnama

I bap. Umumy düzgünler

1. Şu döwlet biosfera goraghanalary hakynda birkysmy düzgünnama (mundan beýläk - Düzgünnama) “Aýratyn goralýan tebigy ýerler hakynda” Türkmenistanyň Kanunynyň 7-nji maddasynyň birinji bölegine laýyklykda işlenip taýýarlandy.

2. Şu Düzgünnama ýerüsti we suw (deňiz) ekologik ulgamlaryny öz içine alýan aýratyn goralýan tebigy ýer ýa-da tebigy toplumlaryň we olar bilen baglanyşykly tebigy obýektleriň biologik köpdürlüligini goramak, gorap saklamak, dikeltmek we saklamak maksady bilen döredilýän döwlet biosfera goraghanalaryň işini guramagyň hukuk esaslaryny kesgitleýär we onuň kadalarynyň biosfera goraghanalary tarapyndan ýerine ýetirilmegi hökmanydyr.

3. Döwlet biosfera goraghanasynyň hukuk statusy global ekologik monitoringini amala aşyrýan we ÝUNESKO-nyň güwänamasyny alan aýratyn goralýan tebigy ýere berilýär.

4. Şu Düzgünnamanyň maksatlary üçin “Aýratyn goralýan tebigy ýerler hakynda” Türkmenistanyň Kanunynda (mundan beýläk –Kanun) ulanylýan düşüňjeler ulanylýar.

5. Döwlet biosfera goraghanalary (mundan beýläk – biosfera goraghanalar) öz işlerinde Türkmenistanyň Konstitusiýasyny, “Aýratyn goralýan tebigy ýerler hakynda” Türkmenistanyň Kanunyny, Türkmenistanyň Prezidentiniň namalaryny, Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň kararlaryny, goraghananyň işini düzgünleşdirýän Türkmenistanyň beýleki kadalaşdyryjy hukuk namalaryny, Türkmenistanyň halkara şertnamalaryny, öz Düzgünnamasyny we şu Düzgünnamany goldanýarlar.

6. Biosfera goraghanalary ýuridik şahs bolup, Türkmenistanyň Daşky gurşawy goramak ministrliginiň hödünamasy boýunça Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň karary bilen tebigaty goramagyň döwlet edarasy görnüşinde döredilýär. Kanunyň 27-nji maddasynyň

ikinci bölegine laýyklykda, biosfera goraghanasynyň ýerleri goragyň we peýdalanmagyň düzgüniniň dürli görnüşleri bilen zolaklara bölünýär.

7. Değişli ýeri döwlet biosfera goraghanasy diýip yglan etmek hakyndaky karar goraghana düzgüniniň zolagyndan (ýadrosyndan) başga değişli ýer böleklerini (suw obýektlerini) olaryň eýelerinden we peýdalanyjylaryndan almaklyga eltmeýär.

8. Biosfera goraghanalaryň hukuk salgysy hökmünde onuň ýerleşýän ýerini kesgitleýän, Ýuridik şahslaryň ýeke-täk döwlet sanawyna resmi ýagdaýynda bellige alnan we şoňa girizilen salga düşünilýär. Biosfera goraghanalaryň diňe bir hukuk salgysy bolup biler.

9. Biosfera goraghanalary öz işinde möhüri, möhürçeleri we resmi kagyzlary ulanýarlar. Biosfera goraghanalaryň möhürinde, möhürçelerinde we resmi kagyzlarynda olaryň resmi ady görkezilýär. Biosfera goraghanalaryň möhürlerinde we resmi kagyzlarynda Türkmenistanyň Daşky gurşawy goramak ministrliginiň (mundan beýläk – Esaslandyryjy) ady we Türkmenistanyň Döwlet Tugrasynyň şekili Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen tertipde ýerleşdirilýär.

10. Biosfera goraghanalaryň pul serişdelerini saklamak we hasaplaşyk, karz hem-de kassa amallarynyň ähli görnüşlerini amala aşyrmak üçin Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda Türkmenistanyň karz edaralarynda bank hasaplaryny açmaga hukugy bardyr.

11. Biosfera goraghanalaryň düzüm gurluşy we dolandyrylyşy Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda kesgитlenýär. Biosfera goraghanalary öz borçnamalary boýunça özüne değişli ähli emläk bilen jogap berýärler.

12. Biosfera goraghanalary iş möhletlerini görkezmezden (möhletsiz) ýa-da kesgitli möhlet bilen (möhletli) döredilýär.

13. Biosfera goraghanalara ýer bölekleri olaryň çäklerinde ýerleşýän ähli tebigy toplumlar we görnüşler bilen bilelikde Türkmenistanyň ýer kanunçylygyna laýyklykda muzdsuz eýelik etmäge we peýdalanylmaga berilýär. Biosfera goraghanalaryň ýerden peýdalanmak hukuklary Türkmenistanyň ýer kanunçylygynda bellenen tertipde, ýere eýelik etmäge we ondan peýdalanmaga hukuk berýän Döwlet namalaryny bermek arkaly resmileşdirilýär.

14. Biosfera goraghanalary şu Düzgünnama laýyklykda işlenip taýýarlanýan we Esaslandyryjy tarapyndan tassyklanylýan, olar hakyndaky Düzgünnamalaryň esasynda hereket edýärler.

II bab. Biosfera goraghanalarynyň wezipeleri, zolaklara bölünişi we işi

15. Biosfera goraghanalarynyň işiniň esasy ugurlaryna şular degişlidir:

1) genetik serişdeleri, biologik görnüşleri, ekologik ulgamlary we landşaftlary aýap saklamak;

2) ýeriň durnukly durmuş-ykdysady ösüşine ýardam etmek;

3) ylmy barlaglary, ekologik emele gelmeleri geçirmek we işgärleri taýýarlamak, şeýle hem daşky gurşawy goramak we durnukly ösdürmek maksady bilen amala aşyrylýan döwlet we ýerli derejedäki çäreler bilen baglanyşykly monitoring;

4) döwlet biosfera goraghanasynyň ýerini dynç alyş-sagaldyş, syýahatçylyk we çäklendirilen hojalyk maksatlarynda peýdalanmak.

16. Döwlet biosfera goraghanasynyň ýeri goragyň we peýdalanmagyň düzgüniniň dürli görnüşleri bilen zolaklara bölünýär:

1) goraghana düzgüniniň zolagy (ýadro) – genetik serişdeleri, biologik köpdürlülige, ekologik ulgamlary we landşaftlary, uzak möhletleýin aýap saklamak üçin niýetlenen we bu maksatlara ýetmek üçin ýeterlik möçberleri bolan zolak;

2) bufer zolagy – ýeriň bölegi bolup, ol esasy zolagyň – goraghana düzgüniniň (ýadronyň) zolagynyň töwereginde ýerleşendir we ekologik taýdan gözükdirilen hojalyk işini alyp barmak we biologik serişdeleri durnukly gaýtadan döretmek üçin peýdalanylýar;

3) daşarky geçiş zolagy – aýratyn ýer bolup, onda tebigy serişdeleriň rejeli peýdalanylmagyny üpjün edýän däbe öwürülen hojalyk işine rugsat berilýär.

17. Biosfera goraghanalary Ykdysady işleriň görnüşleriniň döwlet klassifikatoryna laýyklykda işiň bir ýa-da birnäçe görnüşini amala aşyrmaga haklydyr.

18. Biosfera goraghanalary ygtyýarlandyrylmagy, sertifikatlaşdyrylmagy we beýleki rugsat beriji resminamalaryň alynmagy talap edilýän işleriň görnüşleri bilen, Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen tertipde ygtyýarnama, sertifikat we beýleki rugsat beriji resminamalary alandan soň meşgullanyp bilýärler.

III bab. Biosfera goraghanalaryň gorag düzgüni

19. Biosfera goraghanasynyň goraghana düzgüniniň (ýadronyň)

zologynda ylmy barlaglar we tebigy gurşawyň ýagdaýynyň monitoringi geçirilýär, şol sanda Tebigatyň ýyl ýazgysyny ýöretmek işi geçirilýär, şeýle hem ekologiýa, aň-bilim maksatlarynda çäreler amala aşyrylýar.

20. Döwlet biosfera goraghanasynyň goraghana düzgüniniň (ýadro) zologynda islendik hojalyk işi we ýeri dynç alyş-sagaldyş maksady bilen peýdalanmak gadagandyr, Kanunyň 22-nji maddasynyň birinji bendinde bellenen döwlet tebigy goraghanasynyň düzgüniniň görnüşine laýyk gelýän goragyň goraghana düzgüni bellenilýär.

21. Fiziki şahslaryň döwlet biosfera goraghanasynyň goraghana düzgüniniň (ýadro) zologyň ýerleşýän ýerine barylmagyna diňe rugsat beriji resminamalar bolan mahalynda ýol berilýär.

22. Daşary ýurt raýatlarynyň döwlet biosfera goraghanalaryna barmagy ýerine ýetiriji häkimiýetiň gyzyklanma bildirýän edarasynyň haýyşnamasy boýunça Esaslandyryjy tarapyndan berilýän rugsatnama esasynda amala aşyrylýar.

23. Biosfera goraghanasynyň bufer zologynda çäklendirilen we düzgünleşdirilýän işiň dürli görnüşleri amala aşyrylyp bilner. Olara şular degişlidir:

1) ylmy barlaglar we hünärmenleri okatmak hem-de taýýarlamak merkezlerini guramak;

2) daşky gurşawyň monitoringi we ekologiýa ulgamlarynyň üýtgemelerine gözegçilik;

3) tokaý hojalyk işi, ýangyna garşy çäreler we tokaý massiwlerini goramak;

4) goraghana zologyň (ýadronyň) biologik köpdürlüliginiň uzak wagtlap abat saklanylmagyny we şeksizligini hem-de tutuş döwlet biosfera goraghanasynyň ekologik ulgamlarynyň durnuklylygyny üpjün etmegiň ýerlerinde däbe öwürilen ýerden peýdalanmak;

5) biologik we landşaft köpdürlüligi, tebigy ekologik ulgamlary dikeltmek boýunça çäreleriň giňeldilip geçirilmegi;

6) fiziki şahslar tarapyndan aýratyn goralýan tebigy ýerlere barmagyň kadalaryna laýyklykda syýahatçylyk, dynç alyş-sagaldyş taýdan peýdalanmak;

7) ekologik bilim, öwredijilik maksatnamalary geçirmek we tebigatdan durnukly peýdalanmagyň görkezilýän böleklerini guramak.

24. Biosfera goraghanasynyň bufer zologynda goraghana zologyň (ýadrosynyň) ekologiýa ulgamynyň ýagdaýyna ýaramaz täsir edip biljek iş gadagandyr. Olara şular degişlidir:

1) täze ilatly ýerleri döretmek;

2) senagat obýektlerini gurmak we ýerleşdirmek;

3) geologiýa gözleg işlerini geçirmek we gazylyp alynýan peýdaly baýlyklary işläp taýýarlamak;

4) esasy peýdalanylýany çapmak;

5) ösümlükleriň we haýwanlaryň täze görnüşleriniň introduksiýasy;

6) gorag zolagynyň (ýadronyň) we bufer zolagynyň ýerleriniň gidrologik düzgünini üýtgedýän hereketler;

7) goraghana zolagynyň (ýadronyň) ekologik ulgamyna ýaramaz täsir etmäge ukyply beýleki işler.

25. Daşky geçiş zolagy Kanunyň 8-nji maddasyna laýyklykda döredilýän aýratyn goralýan tebigy ýerleriň gorag zolagynyň düzgünine laýyk gelýän zolak hökmünde döredilýär.

26. Biosfera goraghanasynyň gorag zolagynda:

1) tebigy serişdeleriň durnukly peýdalanylmagyny üpjün edýän ýerden peýdalanyjlaryň däbe öwrülen hojalyk işiniň esasy görnüşlerine rugsat berilýär;

2) döwlet biosfera goraghanasynyň ekologik ulgamlaryna ýaramaz täsir edýän tebigatdan peýdalanmagyň we hojalyk işiniň görnüşleri gadagan edilýär ýa-da çäklendirilýär.

27. Biosfera goraghanasynyň gorag zolagynda ýerden peýdalanyjlaryň hojalyk işiniň çäklendirilmegi şu Kanuna laýyklykda ýerine ýetiriji häkimiýetiň ýerli edaralarynyň kararlary bilen bellenilýär.

IV bap. Biosfera goraghanalarda ylmy-barlag işleri

28. Biosfera goraghanalarynda ylmy-barlag işleri tebigy toplumlary, tebigatyň aýry-áýry obýektlerini, ekologik ýagdaýlara baha bermek we çaklamak, tebigaty goramagyň ylmy esaslaryny işläp taýýarlamak, biologik köpdürlüligi aýap saklamak, ekologik ulgamlary we döwlet goraghana gaznasynyň obýektlerini dikeltmek maksady bilen, “Tebigatyň ýyl ýazgysy” maksatnamasy boýunça tebigy prosesleriň, monitoringiniň ösüşini öwrenmek boýunça stasionar we beýleki syn etmeler, synag işleri arkaly amala aşyrylýar.

29. Biosfera goraghanalarda ylmy-barlag işlerini geçirmek üçin ylmy işgärleriň degişli wezipe sanawy bilen Ylmy bölüm döredilýär. Ylmy bölümüniň işiniň esasy ugurlary Esaslandyryjy tarapyndan tassyklanýar.

30. Ylmy işgärleriň ylmy-barlaglarynyň meýilnamalaryna, hasabatlaryna garamak üçin Biosfera goraghanalarda Ylmy-tehniki geňeş döredilýär, olaryň düzümine beýleki ylmy edaralaryň ylmy işgärleri we hünärmenleri girip biler.

V bap. Biosfera goraghanalarda ekologiýa aň-bilim işleri

31. Biosfera goraghanalarda ekologiýa aň-bilim işi ekologiýa bilimini döretmek we ösdürmek, tebigy gurşawy, biologik köpdürlüligi aýap saklamak we Goraghana işini ösdürmek üçin ilatyň ekologik bilimini, terbiýesini we medeniýetini kemala getirmek we ösdürmek maksady bilen amala aşyrylýar.

32. Biosfera goraghanalarda ekologiýa aň-bilim işleri Ylmy-tehniki geňeşi tarapyndan tassyklanan we Esaslandyryjy bilen ylalaşylan meýilnamalara laýyklykda amala aşyrylýar. Ekologiýa aň-bilim ýaýradys işleri Biosfera goraghananyň Ylmy bölümi tarapyndan guralýar.

33. Biosfera goraghanalarda we olaryň gorag zolaklarynyň çäklerinde ekologiýa aň-bilim ýaýradys işleri gorag zolaklarynda bellenen düzgünlere laýyklykda amala aşyrylýar.

34. Biosfera goraghanalarda ekologiýa aň-bilim ýaýradys işleri şu aşakdakylar tarapyndan amala aşyrylyp bilner:

- 1) Ylmy bölümiň işgärleri;
- 2) Biosfera goraghanalaryň beýleki bölümleriniň daşky gurşawy goramak, ekologiýa, Biosfera goraghanasynyň işleri boýunça işine ussat işgärleri;
- 3) beýleki guramalardan we jemgyýetçilik birleşiklerinden hünärmenleri çekmek arkaly.

35. Biosfera goraghanalaryň Ylmy bölümünde ekologiýa aň-bilim ähmiýetli usulyýet maglumatlar we muzeý gaznalary, şeýle hem neşir, mahabat-neşirýat, çeper, ylmy, foto we wideo önümleri döredilip we saklanylyp bilner. Ekologiýa aň-bilim ýaýradys çärelerini geçirmek üçin Biosfera goraghanalarda merkezler, muzeýler, ekspozisiýalar, görkeziş meýdançalary we beýleki obýektler döredilip bilner.

VI bap. Biosfera goraghanalaryň goragy

36. Biosfera goraghanalaryň goragy – onuň çäginde Türkmenistanyň tebigaty goramak kanunçylygynyň bozulmalaryny ýüze çykarmak we olaryň önüni almak boýunça geçirilýän çäreleriň toplumy bolup, ol Biosfera goraghanalaryň çäginde ýer we suw serişdelerini hem-de biologik köpdürlüligi goramak, ýangynlaryň önüni almak we ýüze çykarmak maksady bilen gözegçilik edilmegini öz içine alýar.

37. Biosfera goraghanalaryň çäginde ýangynlaryň önüni almak, ýüze çykarmak we aradan aýyrmak ýangyn howpsuzlygy hakynda Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda geçirilýär.

38. Biosfera goraghanalaryň we olaryň gorag zolaklarynyň goragy Biosfera goraghanalaryň Gorag bölümi (mundan beýläk-Gorag bölümi) tarapyndan amala aşyrylýar. Gorag bölümi öz işini Biosfera goraghanalaryň direktory tarapyndan tassyklanýan düzgünnama laýyklykda alyp barýar. Gorag bölümi Biosfera goraghanalaryň tutuş çäginde gorag işlerini amala aşyrýar. Gorag bölümüniň döwlet inspektorlary gorag işlerini degişli hukuk goraýjy edaralar bilen bilelikde amala aşyrmaga hukugy bardyr. Gorag bölümüniň döwlet inspektorlary gulluk borçlaryny ýerine ýetirenlerinde daşky gurşawyň goragyna döwlet gözegçiligini amala aşyrýan edaralaryň wezipeli adamlarynyň hukuklaryndan peýdalanýarlar.

39. Döwlet inspektorlary şu aşakdaky hukuklara eýedirler:

1) Biosfera goraghanalaryň meýdanlarynda bolýan adamlaryň bu ýerlerde bolmaga hukuk berýän rugsatnamalaryny barlamaga;

2) aýratyn goralýan tebigy ýerler ulgamynda Türkmenistanyň kanunçylygynyň berjaý edilişini barlamak üçin Biosfera goraghanalaryň çäklerinde we olaryň gorag zolaklarynda ýerleşýän ýuridik we fiziki şahslaryň islendik desgalaryna päsgelçiliksiz barmaga;

3) aýratyn goralýan tebigy ýerler ulgamynda Türkmenistanyň kanunçylygynyň bozulmalary ýüze çykarylanda ýuridik we fiziki şahslaryň işlerini togtatmaga;

4) aýratyn goralýan tebigy ýerler babatda Türkmenistanyň kanunçylygynyň bozulmalary netijesinde tebigata ýetirilen zyýanlaryň möçberlerini kesgitlemäge we bularyň esasynda bu zyýanlaryň meýletin öwezini dolmak hakynda nägilelikleri günäkär adamlara bildirmäge ýa-da olar babatda kazyýete arza bermäge;

5) Türkmenistanyň kanunçylygynyň bozulmalary ýüze çykarylan ýagdaýlarynda administratiw hukuk bozulma hakynda teswirnamalary düzmäge we resminamalary ygtyýarly edaralara ýollamaga;

6) aýratyn goralýan tebigy ýerler babatda Türkmenistanyň kanunçylygyny bozan şahslary saklamaga we olary hukuk goraýjy edaralaryna eltmäge;

7) ulag we ýüzüji serişdeleri saklamaga, olary gözden geçirmäge;

8) aýratyn goralýan tebigy ýerler babatda Türkmenistanyň kanunçylygyny bozan ýuridik we fiziki şahslardan ok atýan ýaraglary, bikanun alnan önümlerini we olary awlamagyň gurallaryny Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen tertipde almaga;

9) Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen tertipde gulluk ýaraglaryny saklamaga, götermäge we ulanmaga;

10) Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen tertipde bir ülnüli eginbaş geýmäge.

40. Döwlet inspektorlary Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen tertipde Türkmenistanyň döwlet býujetiniň hasabyna bir ülnüli eginbaş we gulluk ýaragy bilen üpjün edilýärler.

VII bap. Biosfera goraghanalary dolandyrmak

41. Biosfera goraghanalara Esaslandyryjy tarapyndan wezipä bellenilýän we wezipeden boşadylýan direktor ýolbaşçylyk edýär.

42. Biosfera goraghanalarda işler bir ýyllyk we baş ýyllyk iş meýilnamalaryna laýyklykda alnyp barylýar, meýilnamalar Esaslandyryjy tarapyndan tassyklanýar.

43. Biosfera goraghanasynyň direktory:

1) Biosfera goraghanasynyň adyndan hereket edýär hem-de döwlet häkimiýet we dolandyryş edaralarynyň ählisinde, edaralarda, kärhanalarda, guramalarda, kazyýet edaralarynda onuň bähbitlerine wekilçilik edýär;

2) işgärleri wezipä belleýär we wezipeden boşadýar (Esaslandyryjy tarapyndan wezipä bellenýän we wezipeden boşadylýan işgärler muňa degişli däl), şeýle hem işleriň aýry-aýry görnüşlerini, şol sanda wagtlaýyn we möwsümleýin görnüşlerini ýerine ýetirmek üçin möhletli zähmet şertnamalaryny baglaşýar;

3) Biosfera goraghanasynyň işgärleriň wezipe borçlaryny tassyklaýar;

4) Türkmenistanyň kanunçylygyna we şu Düzgünnama laýyklykda Biosfera goraghanalaryň işleriniň ähli ugurlary boýunça şertnamalary baglaşýar;

5) Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen çäklerde Biosfera goraghanalaryň emläklerini we serişdelerini dolandyrýar;

6) bellenen tertipde Biosfera goraghanalaryň işgärlerine tertip-düzgün temmelerini berýär we maddy hem-de höweslendirme çärelerini ulanýar;

7) Biosfera goraghanalaryň adyndan ynanç hatlary berýär;

8) Biosfera goraghanalaryň işgärleri tarapyndan ýerine ýetirilmegi üçin hökmany bolan buýruklary çykarýar we görkezmeleri berýär, içki zähmet düzgün-nyzamynyň kadalaryny tassyklaýar;

9) şu birkysmy Düzgünnama laýyklykda kabul edilýän Biosfera

goraghanalaryň düzgünnamasyna laýyklykda beýleki wezipeleri we ygtyýarlyklary amala aşyrýar.

44. Biosfera goraghanalaryň direktory onuň meýdanlarynda tebigaty goramak boýunça baş döwlet inspektory bolup durýar, direktorynyň orunbasary tebigaty goramak boýunça baş döwlet inspektorynyň orunbasary bolup durýar.

45. Biosfera goraghanalaryň işgärleriniň wezipe sanawy Esaslandyryjy bilen ylalaşmak arkaly Biosfera goraghanalaryň direktory tarapyndan tassyklanylýar.

46. Düzgünnamalaýyn wezipelerini ýerine ýetirmek maksady bilen Biosfera goraghanalarda Ylmy we Gorag bölümleri döredilýär.

VIII bap. Biosfera goraghanalaryň borçlary we hukuklary

47. Biosfera goraghanalaryň borçlaryna şular degişlidir:

1)daşky gurşawy goramak we tebigy baýlyklary durnukly peýdalanmak, goraghanalaryň işi boýunça Milli maksatnamalarynyň taýýarlanyşyna, tebigaty goramak kanunçylygyny kämilleşdirmek işine gatnaşmak;

2)daşky gurşawy, ekologik biodürliligi goramak, tebigy baýlyklary durnukly peýdalanmak babatda döwlet ekologiki syýasatyny durmuşa geçirmek;

3)Biosfera goraghanalaryň ähli ekoulgamlarynyň, ösümlük we haýwanat dünýäsiniň, şol sanda Türkmenistanyň Gyzyt kitabyna girizilen görnüşleriň goralýşyna döwlet gözegçiligi amala aşyrmak;

4)Biosfera goraghanalaryň tabynlygyndaky meýdanlaryň ösümlük we haýwanat dünýäsini gorap saklamak hem-de ekoulgamlary dikeltmek bilen bagly işleri talabalaýyk guramak;

5)Esaslandyryjynyň Biosfera goraghanalaryň işi boýunça buýruklaryny, gözükdirijilerini we görkezmelerini ýerine ýetirmek;

6) Biosfera goraghanalaryň işini tassyklanan iş meýilnamasyna laýyklykda alyp barmak;

7) Biosfera goraghanalaryň ygtyýarlygyna girýän sebitde daşky gurşawy, ösümlük we haýwanat dünýäsini goramak, aýratyn goralýan tebigy ýerler babatda kanunçylygyň we Biosfera goraghanalaryň düzgünnamasynyň talaplarynyň bozulmagynyň önüni almak.

8) “Tebigat ýyl ýazgysynyň” ýöredilişini üpjün etmek, Biosfera goraghanalaryň meýilnamasy esasynda daşky gurşawy, ösümlük we haýwanat dünýäsini goramak babatda ylmy-barlag işleriniň alnyp barylmagyny üpjün etmek;

9) daşky gurşawy goramak boýunça ýerli ilatyň arasynda we köpçülikleýin habar beriş serişdelerinde wagyz-nesihat işlerini alyp barmaklyga guramak;

10) daşky gurşawy goramak babatda kanunlaryň we kadalaşdyryjy hukuk namalaryň işlenip taýýarlanyşyna gatnaşmak;

11) Biosfera goraghanalaryň meýdanlarynda ýangyn howpsuzlygyny üpjün etmek boýunça degişli çäreleri geçirmek;

12) Pudagara meýilnamalara laýyklykda tebigaty goramak kanunlaryň berjaý edilişine gözegçilik etmek maksady bilen, degişli edaralar bilen hyzmatdaşlykda bolup, bilelikdäki işleri guramak;

13) Biosfera goraghanalaryň işgärleriniň hünär derejesini ýokarlandyrmak boýunça işleri guramak.

48. Düzgünnamalaýyn wezipelerini ýerine ýetirmek üçin Biosfera goraghanalaryň aşakdaky hukuklary bardyr:

1) Biosfera goraghanalaryň işleriniň ugurlary boýunça şertnamalary baglaşmaga;

2) Biosfera goraghanalaryň bähbitlerini goramak maksady bilen kazyýetlerde hak isleýji we(ýa-da) jogap beriji bolup çykyş etmäge;

3) Esaslandyryjy bilen ylalaşmak arkaly talap ediş möhleti geçen algy-bergilerini özüniň zeleliniň ýa-da peýdasynyň hasabyna öçürmäge,

4) Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen tertipde we Esaslandyryjy bilen ylalaşmak arkaly könelişen, hatardan çykan, zaýаланan, abatlanýlmaga we ulanylmaga ýaramsyz we könelen esasy serişdeleri hasabyndan öçürmäge;

5) Esaslandyryja Biosfera goraghanalaryň işini, maddy-tehniki binýadyny gowulandyrmak barada tekliplerini bermäge;

6) Türkmenistanyň kanunçylygyna we Biosfera goraghanalaryň düzgünnamasyna laýyklykda beýleki hukuklary amala aşyrmaga.

IX bap. Biosfera goraghanalary maliýeleşdirmek

49. Biosfera goraghanalary Türkmenistanyň döwlet býujetiniň serişdeleriniň hasabyna maliýeleşdirilýär.

50. Biosfera goraghanalaryň işleri goşmaça şu aşakdakylardan alynýan serişdeleriň hasabyna maliýeleşdirilýär:

1) tebigaty goraýyş, mahabat-neşirýat we ekologiýa aň-bilim ýaýradýş işlerinden gelýän girdejileriň;

2) tebigy toplumlara, ösümlük we haýwanat dünýäsine we görnüşlere ýetirilen zyýanyň öwezini dolmagyň hasabyna gelýän pul serişdeleriň;

3) aw awlamagyň we balyk tutmagyň muzdsuz alnan gurallaryny ýerlemekden, bikanun alnan önümi satmakdan alnan gelip gowuşmalaryň;

4) ýuridik we fiziki şahslaryň grantlarynyň, meýletin gatançlaryň;

5) fiziki şahslaryň Biosfera goraghanalaryň çäklerine barmak we tebigy serişdelerden peýdalanmak üçin rugsatnamalaryň berilmeginden alnan pul serişdeleriň;

6) Türkmenistanyň kanunçylygynda gadagan edilmedik beýleki çeşmelerden gelen serişdeleriň.

X bap. Biosfera goraghanalaryň emlägi

51. Biosfera goraghanalaryň emlägi onuň hasabynda durýan esasy, dolanyşyk serişdelerinden we gaýry maddy gymmatlyklardan ybaratdyr.

52. Esaslandyryjy tarapyndan berilýän pul we maddy serişdeler, öndürilen önümleri, ýerine ýetirilen işleri we hyzmatlary ýerlemekden alynan peýda, banklaryň karz pul serişdeleri we Türkmenistanyň kanunçylygynda gadagan edilmedik gaýry serişdeler Biosfera goraghanalarynyň maliýe serişdelerini döremeginiň çeşmesi bolup durýar.

53. Biosfera goraghanalary Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda salgytlary we beýleki hökmany tölegleri döwlet býujetine töläminden soňky galan peýdadan degişli gollary döredýär we peýdalanýar. Biosfera goraghanalaryň hojalyk işi buýrujylar, sarp edijiler bilen baglaşylan şertnamalar esasynda amala aşyrylýar. Biosfera goraghanalaryň esaslyk gory ýok.

XI bap. Hasap, hasabatlylyk we gözegçilik

54. Biosfera goraghanalaryň buhgalter we statistiki hasaby we hasabatlylygy buhgalterçilik hasaba alnyşy we maliýe hasabatlylygy hakynda Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda amala aşyrylýar.

55. Biosfera goraghanalaryň maliýe ýyly senenama ýyly bilen gabat gelýär.

56. Biosfera goraghanalaryň işine gözegçilik Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda ygtyýarly guramalar tarapyndan we ýylda bir gezekden ýygý bolmadyk ýagdaýda Esaslandyryjy tarapyndan amala aşyrylýar.

XII bap. Önümçilik - hojalyk işleri

57. Biosfera goraghanalary önümçilik-hojalyk işleriniň meýilnamalaryny düzýärler we Esaslandyryjy bilen ylalaşyp tassyklaýarlar.

58. Biosfera goraghanalary daşary ykdysady işleri Esaslandyryjynyň razyçylygy bilen amala aşyrýarlar.

59. Biosfera goraghanalary garamagyndaky önümçilikleriň emläginiň, ýangyç we çalgý ýaglarynyň, maddy serişdeleriniň we tehniki-ykdysady resminamalaryň hasabyny ýöredýärler.

XIII bap. Zähmet gatnaşyklary

60. Biosfera goraghanalaryň işgärleri bilen zähmet gatnaşyklary Türkmenistanyň Zähmet kodeksine laýyklykda amala aşyrylýar.

61. Biosfera goraghanalaryň işgärlerine Türkmenistanda bellenen iň pes zähmet hakynyň möçberinden az bolmadyk zähmet haky, durmuş goraglylygy hem-de işleriň howpsuz şertleri üpjün edilýär.

VIX bap. Jemleýji düzgünler

62. Biosfera goraghanalary döretmek, üýtgedip guramak we olaryň işini bes etmek Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda amala aşyrylýar.

63. Şu Düzgünnama bilen düzgünleşdirilmedik beýleki gatnaşyklar Türkmenistanyň beýleki kadalaşdyryjy hukuk namalary bilen düzgünleşdirilýär.